

Přednáška č. 1, Úvod do kultury Polska

Paryska „Kultura”, Andrzej Stanisław Kowalczyk: Giedroyc i „Kultura”

Kultura byla nejvýznamnějším polským emigračním časopisem druhé poloviny 20. století a tribunou svobodného myšlení. Měla velký vliv na události v socialistickém Polsku a soustředila kolem sebe nejlepší polské spisovatele.

Její redaktorem byl **Jerzy Giedroyc**.

DĚTSTVÍ GIEDROYCE

(více o Giedroycovi v knize *Autobiografia na cztery ręce. Opracował Krzysztof Pomian. Warszawa 1994*)

Narodil se Minsku litevském 27. července 1906.

Do Varšavy s rodinou přichází 1919 a stráví tam dvacet let. V Moskvě a Petrohradě v době studií prožil dvě ruské revoluce z roku 1917; první svrhla carskou monarchii, druhá nastolila bolševický systém. Hned na počátku života se tak setkal se zárodky systému, proti němuž později celý život bojoval.

Po gymnáziu Giedroyc studoval práva.

Jeho politické sympatie patřily maršálkovi Piłsudskému. Giedroyc byl přesvědčen, že svobodné Polsko potřebuje autoritativní vládu, tj. vládu „pevné ruky“, jakou prosazoval Piłsudski. (mj. ke sjednocení tří „porozbiorowych“ částí Polska).

„Głównym celem polityka jest bowiem osiągnięcie celów, a nie popularności.” s. 17.

Giedroycova nechuť k parlamentarizmu byla dána situací na tehdejší politické scéně. Po celou první polovinu 20. let se politici nedokázali domluvit, utvořit silnou vládnoucí koalici.

V Polsku se následkem toho zvyšovala nezaměstnanost, snižovala hospodářská produkce, životní úroveň, propadal se kurz zlotého, Polsko přicházelo o devizy.

Giedroyc ještě během studií začal pracovat jako sekretář ministra zemědělství, což mu umožnilo poznat politické dění zblízka; později přešel na ministerstvo průmyslu a obchodu. Svou roli sekretáře později hodnotí jako úlohu „šedé eminence“; ačkoliv nezastával formálně významné místo, jeho vliv nebyl díky jeho organizačním schopnostem malý, často své představené inspiroval.

Angažoval se v politických organizacích mládeže; z jednoho časopisu, které tyto studentské organizace vydávaly, vznikl *Bunt Młodych* (1931, od 1933 osmistránkový dvoutýdeník), jehož se stal hlavním redaktorem. Časopis se postupně stal jedním z nejčastěji citovaných novin třicátých let v Polsku.

V roce 1931 se oženil s ruskou Tatinou Švecov, manželství však vydrželo jen několik let. Patřila k emigraci po říjnové revoluci v roce 1917.

Od univerzitních let se G. aktivně zajímal o ukrajinské otázky (nepřestal se o ně zajímat po celý život).

Otázky tzv. *kresów wschodnich* a národnostní otázky byly ve 20. letech velmi aktuální; byly vznášeny požadavky asimilace Ukrajinců, Bělorusů, Litevců, neshody byly v jazyku, vyznání. Rozhodovalo se, jaký model státu zavést? Jednojazyčný s jedním vyznáním (polština, katolictví)? Giedroyc byl – podobně jako Piłsudski – zastáncem federace.

Co se týče Ukrajiny, Giedroyc i *Bunt Młodych* uznávali nezávislost ukrajinské kultury v rámci Polska, navrhovali zřízení ukrajinské univerzity s ukrajinským jazykem.

V roce 1937 mění časopis *Bunt Młodych* název na *Polityka* – autoři stárli, ale také v jejich časopise užívali politický názor, jež chtěli prezentovat. Spolupracovníci *Polityky* vydali své politické pohledy v knize *Polska idea imperialna (1938)*.

- „Praca państwowa wymaga uczciwego kształtowania opinii mas, nie zaś ulegania jej.” s. 35
- „Najcenniejszym kapitałem działacza politycznego i państwowego jest autorytet moralny” s. 35

V židovské otázce se Giedroyc (spolu se svými spolupracovníky) klonil k přesídlení Židů do Palestiny. Těžko mohl předvídat, jak strašně tuto myšlenku pojme a naplní Hitler. Skupina kolem *Polityky* ostře odsuzovala protizhidské útoky a rasismus.

Autoři *Buntu Młodych*: Adolf a Aleksander Bocheński, Stefan Kisielewski, Ksawery Pruszyński ad.

Skupina publicistů seskupená kolem Giedroyce požadovala od státu aktivní a rozhodnou politiku; říkali např.: je nesmyslné myslet stále jen na obranu státu; ten, kdo myslí pouze na obranu, nikdy se neubrání. Je třeba zničit kleště mocností (Ruska a Německa), které tlačí Polsko do neustálé defenzivy.

Z VARŠAVY DO ŘÍMA

Po výbuchu 2. světové války opouští Giedroyc s celým ministerstvem Polsko; dostává se do Rumunska, kde přijímá nabídku polského velvyslance v Bukurešti Rogera Raczyńského, aby se stal jeho sekretářem.

V březnu 1939 je zabráno Československo.

Na začátku září 1939 zaútočil Hitler na Polsko; z druhé strany sovětská agrese (17. září) nedávala naději, že zůstane byt' jen část svobodného Polska.

Po dvaceti letech suverénního státu jsou Poláci znovu nuceni odcházet do emigrace.

Z Bukurešti se dostává v roce 1940 do Istanbulu, kde vstupuje do polské armády. Se svou brigádou přichází do Palestiny, Iráku. V té době se spřátelí s Józefem Czapským, jejich přátelství pokračuje celý život. Czapski v té době psal své vzpomínky z tábora Giazovec, kde byl internován – je to jedno z prvních svědectví o sovětských koncentračních táborech (jejich existenci komunisté v západní Evropě nechtěli ještě dlouho připustit), dále píše i o Katyni, kde bylo zavražděno 4241 polských důstojníků (další masové hroby s desetitísíci důstojníků byly objeveny až na počátku 90. let. Kniha se jmenuje *Na nieludzkiej ziemi*.

V roce 1943 poznává v polním táboře v irácké poušti Zofii Hertz a jejího manžela Zygmunta, kteří se později stanou jeho nejdůležitějšími spolupracovníky.

Ve vojenském táboře, kde byl Giedroyc se soustředila značná část polské inteligence, Giedroyc organizoval diskusní schůzky, redigoval vojenský časopis.

Těsně po válce založil Giedroyc v Římě *Instytut Literacki*, byla to část Druhého korpusu (tedy vojenské brigády, v níž sloužil; byl však nevoják), jeho úkolem byla vydavatelská činnost v oblasti kulturní, vědecké, literární a společenské.

Po skončení války se Polsko dostalo do sféry vlivu Sovětského svazu; bylo jednou ze satelitních zemí stejně jako Československo. Spojenci Polska neuznali emigrační vládu, čímž

potvrdili tento stav a svou neochotu cokoliv na situaci měnit (a ukázali také, jak se bojí Sovětů).

Znovu tedy vznikala polská emigrace, mnoho Poláků se vůbec nevracelo do vlasti; mnoho jich z ní odcházelo. Jakoby se opakovala situace z 19. století, kdy bylo Polsko rozděleno mezi tři mocnosti, Rakousko-uhersko, Rusko a Prusy. Situace však byla odlišná v tom, že tentokrát nenalezli v západních zemích podporu, a vůbec ochotu spolupracovat (jak už jsem zmínil, např. francouzští komunisté ještě dlouho nechtěli uznat existenci komunistických lágrů a označit systém v Sovětském svazu za totalitní); v čele se Sartrem.

Dalším svědectvím ze sibiřských lágrů byla kniha Gustava Herlinga-Grudzińskiego *Inny świat*. Ten vyšel vzápětí i anglicky s předmluvou filozofa a logika Bertranda Russela.

V Institutu s Giedroycem začali pracovat Grudziński, Zofia a Zygmunt Hertzové. V plánu vydavatelství bylo udržovat tradice velké polské literatury, vydávat i současná díla zabývající se politikou a společností.

Hned první dvě knihy, které Institut vydal, vstoupily natrvalo do polské literatury. Byl to Jerzy Stempowski: *Dziennik podróży do Austrii i Niemiec*, Bolesław Miciński: *Portret Kanta*. V krátkém období (1946-1947), kdy *Instytut Literacki* působil v Římě, bylo vydáno 26 knih. Významným a plánovitým počinem bylo znovuvydání knihy Adama Mickiewicze: *Księga narodu polskiego i pielgrzymstwa polskiego* s předmluvou G. Herlinga-Grudzińskiego.

Vydáváním knih chtěl Giedroyc vzbudit vědomí kontinuity emigrace a povzbudit k novému zamyšlení nad její situací a možnými řešeními.

Součástí plánu vydavatelství byl i časopis.

První číslo *Kultury* vyšlo v roce 1947 nákladem kolem 1000 exemplářů. Už v typografické úpravě, se kterou se čtenáři budou setkávat dalších padesát let. V prvním čísle vyšly texty např. od Paula Valéryho, B. Croce, článek kritizující existencialismus J. P. Sartra.

Už v tomto prvním čísle jsou naznačeny rysy, které budou časopis po celou pozdější dobu charakterizovat. Především reagování na aktuální problémy, úsilí neúprosně formulovat mínění o světě, ve kterém žijeme. Neochota zavírat oči i před nepříjemnými otázkami (např. z vlastní emigrace), a v neposlední řadě *právo autora textu na vlastní názor*. Časopis od počátku nebyl pouze literární, vědomě se zabýval společenskými a politickými otázkami.

V roce 1947 se redakce *Kultury* přesouvá do Paříže. Redakci opouští Grudziński (vybral si pro svůj pobyt Londýn), zůstávají redaktor Jerzy Giedroyc, Zofia Hertz – sekretariát, Zygmunt Hertz – administrace.

Důvody přesunu: z Itálie začínají odjíždět polští emigranti, v Paříži naopak byla pol. emigrace početná a přijížděli stále noví lidé.

Počátky *Kultury* byly velmi složité, ale měla i přátele, kteří ji podporovali. Už zmíněný J. Czapski měl svůj vliv, *Kulturu* podporoval i André Malraux, Anatol Mühlstein (předválečný velvyslanec v Paříži, přes svou ženu měl rozsáhlé styky ve francouzských vládnoucích kruzích).

V Paříži se z *Kultury* stává měsíčník. Prvním sídlem redakce byl dům v Maisons Laffitte na avenue Corneille; tento dům sloužil jako sklad knih a po příchodu byl v ruinách.

JÓZEF CZAPSKI

Jeden z nejvýznamnějších spolupracovníků časopisu. Pocházel ze šlechtické rodiny (narodil se mimochodem v Praze), měl rozsáhlé kontakty ve francouzském intelektuálním a

uměleckém světě. Byl především malířem, do *Kultury* psal hlavně o výtvarném umění a katyňských zločinech. (Proust).

.....

Obrovskou úlohu sehrála při sestavování *Kultury* korespondence. V archívech se zachovalo několik desítek tisíc dopisů J. Giedroyce s různými adresáty; jsou významným svědectvím o době. Nesmíme zapomínat, že *Kultura* je vlastně Jerzy Giedroyc a teprve potom spolupracovníci. V devadesátých letech vyšla korespondence s hlavními přispěvateli *Kultury*; s Jerzym Stempowským, Witoldem Gombrowiczem, K. A. Jeleńským, Andrzejem Bobkowským, Juliuszem Mieroszewským.

POLITIKA KULTURY

Na počátku 50. let ve vzduchu visela válka Západu se Sovětským svazem, sílilo napětí. Popularita komunismu v západní Evropě vzrůstala, moderní byl marxismus, mnoho významných intelektuálů se hlásilo ke komunismu, ve Francii byla levice velmi silná. Moc SSSR se ještě zvětšila, když se komunismus usadil v Číně.

Kultura se postavila na stanovisko jednoznačně protisovětské, proti totalitnímu systému. Polsko bylo okupováno Sověty; sympatie *Kultury* byly proamerické, avšak bez jakéhokoli vazalství.

Na stránkách *Kultury* byla aktuální situace Polska nejen analyzována, ale byl vytvářen projekt směřující s řešení.

Podle *Kultury* se měly státy střední a východní Evropy bránit proti SSSR tím, že stvoří federaci, která bude postupovat jednotně, a usnadní těmto zemím se vymanit z područí. K tomu mělo napomoci mj. také stvoření univerzity pro utečence ze střední a východní Evropy. Idea – byť v pozmeněné podobě – byla krátkodobě realizována ve Štrasburku.

V západní Evropě se po válce začala prosazovat myšlenka sjednocování států. Nejprve se realizovala dohodou o ekonomické spolupráci (Evropské společenství uhlí a oceli, 1951 – základ dnešní EU). S východní Evropou se tedy vůbec nepočítalo (západní politici nebyli na tuto myšlenku připraveni).

KONSTANTY A. JELEŃSKI

Jeleński začal na popud Giedroyce pracovat v *Kongresu Wolności Kultury*, v sekci pro východní Evropu. Jeho kontakty, skvělá znalost jazyků, orientace v umění a literatuře byly pro měsíčník velkým přínosem. Jeleński mj. prosadil na Západě Gombrowicze, Miłosze.

V tzv. *Manifestie demokratycznym* (1951), který napsal Maria Bocheński, profesor univerzity ve Freiburgu, se rovněž prosazuje myšlenka sjednocení Evropy. Autor tvrdí, že v základech evropské společnosti byly vždy ideje svobody a rovnosti; tyto myšlenky komunismus pouze karikuje; v Rusku nikdy tyto ideály nezakořenily, v době komunismu se naopak v nebyvalé míře znovu rozšířilo nevolnictví (vysídlování na Sibiř).

Polští emigranti byli pro tyto myšlenky na Západě nepohodlní. Západní státy se bály vměšovat do otázek střední a východní Evropy, aby nepopudili Sověty, napětí v tzv. studené válce bylo vysoké.

Giedroyc dobře věděl, že je nutné aktivně působit na politiku v samotném Polsku, chápal, že komunisté představují reálnou sílu, která navíc nezmizí hned s pádem režimu.

Pokud se týče financování *Kultury*, byl tento časopis na počátku stále ve finančních potížích, což ovšem redaktorovi nepřekáželo v tom, aby vytvářel stále nové plány. První 3 roky byl deficitní, mnoho exemplářů bylo posíláno zdarma do Polska a emigrantům, později se počet předplatitelů začal zvyšovat, rostla rovněž autorita časopisu.

Giedroyc se vždy vyhýbal tomu, aby byl někým kontrolován politicky, žádal často o podporu v USA, ale vždy za přísně stanovených podmínek.

JULIUSZ MIEROSZEWSKI

Novinář, publicista, překladatel, politický komentátor, s Giedroycem si poslali více než 3000 dopisů, žil v Londýně. Byl velmi blízkým spolupracovníkem Giedroyce.

Jeho texty vychovávaly čtenáře k politickému uvažování, podle něho bylo hlavní cestou k přeměně systému zvýšení politické kultury Poláku, a tím vnitřní evoluce politických přeměn.

KULTURA A SPISOVATELÉ

Giedroyc doceňoval roli spisovatelů v polské kultuře, kolem svého časopisu seskupoval ty nejlepší.

Byl však i neutuchajícím zdrojem nápadů a inspirátorem. Neustále vymýšlel nové projekty a podněcoval okolí k aktivitě. Případ Czesława Straszewicze – byl to redaktor *Buntu Młodych*, emigroval do Uruguaje, pracoval v továrně na bavlnu. Po dlouhém popichování od Giedroyce napsal skvělé povídky *Turyści z bocianich gniazd*.

JERZY STEMPOWSKI

Poznal jej už před válkou, po válce mu *Kultura* vydala *Dziennik z Austrii i Niemiec*, esejista už mezi válkami, ale v *Kulturze* byly publikovány jeho nejlepší eseje (*Eseje dla Kasandry*), deníky z cest

WITOLD GOMBROWICZ

Spolupráci navazují v roce 1950, a pokračuje až do Gombrowiczovy smrti. Je to setkání dvou silných, a v mnohém protikladných osobností, o čemž svědčí jejich korespondence. Giedroyc pozval Gombrowicze na parník *Chrobry*, který v roce 1939 mířil do Argentiny, Gombrowicz se vrací až po 24 letech. Díky *Kulturze* (a hlavně K. A. Jeleńskému) se proslavuje v Evropě.

CZESŁAW MIŁOSZ

Styky s *Kulturou* začínají v roce 1951, kdy Miłosz opustil své místo kulturního attaché na polském velvyslanectví v USA a rozhodl se pro emigraci. *Kultura* jej přijala ve svém domě a umožnila mu publikovat, spolupráce trvala 40 let. 1980 dostal Nobelovu cenu.

GUSTAW HERLING-GRUDZIŃSKI

Vrátil se na stránky časopisu v roce 1956, publikoval hlavně recenze, povídky, politické komentáře, od roku 1971 pak svůj známý *Dziennik pisany nocą*

STĚHOVÁNÍ KULTURY

V roce 1954 zvýšil majitel domu, v němž *Kultura* sídlila, nájem o 20 procent. Giedroyc zaprotestoval, že je to vydírání, a věc šla k soudu. Prohráli a museli se stěhovat. Přestěhováním se natrvalo osamostatnili od Druhého korpusu.

POLSKI PAŹDZIERNIK

1956 -1957 Odwilż, politické tání v Polsku
Protesty v Poznani

Giedroyc s Mieroszewským vkládali velké naděje v možnosti revizionizmu. Oživily se kontakty s Polskem, uvolnila se cenzura, zmenšil se teror státní policie, propouštěli se vězni; noviny jako např. *Po prostu* publikovaly volně úvahy o reformování systému, několik jiných polských časopisů nabídlo *Kulturze* výměnu výtisků. Svou úlohu měl *Klub Krzywego Koła* ve Varšavě, diskusní klub (např. Leszek Kołakowski)

Protože však revoluce v Maďarsku v roce 1956 byla násilně potlačena z Moskvy, a i v Polsku tání netrvalo dlouho (v každém momentu hrozila zbrojní intervence ze Sovětského svazu) začal Giedroyc s Mieroszewským prosazovat myšlenku, že změny je nutno provádět postupně liberalizací systému – *ewolucjonizm* (tak se jmenuje i Mieroszewského kniha článků). Spojené státy ani západní Evropa na události v Maďarsku a Polsku vůbec nereagovali, nebylo možné od nich žádat ani čekat žádnou pomoc.

Kultura se tedy snažila podporovat ty, kteří chtěli socialismus reformovat v Polsku: *KKK* (*Klub Krzywego Koła*). Byl to spolek vědců, spisovatelů, levicové inteligence. *KKK* vznikl v roce 1955 jako diskusní kroužek scházející se v soukromém bytě, postupně se rozšiřoval i na veřejné fórum (počet sympatizantů dosáhl 281. osob. Setkání se konala na varšavské *Starówce*. V roce 1962 byl zlikvidován.

S pomocí Fordovy nadace ze Spojených států zřizovali v tomto období Giedroyc a Jeleński pro členy klubu stipendia na Západ.

Ve stejné době Giedroyc dokonce zařídil, že Evropské společenství uhlí a oceli poskytne polským dolům půjčku na modernizaci zařízení. Komunisté však nabídku ignorovali.

Na počátku 60. let už bylo jasné, že komunistická strana žádných reforem schopná nebude. Se zákazem *KKK* umlkly poslední echa polského října 1956, cenzura obnovena v plné míře, zavedeny byly přiděly papíru pro nakladatelství i časopisy.

1962 – vyšlo první číslo *Zeszytów Historycznych*, byl to čtvrtletník, který Giedroyc vydával kromě *Kultury*, přinášel v nich dokumenty týkající se historie Polska a politiky, vyšlo více než 120 čísel a vychází dodnes.

1955 – komunistická vláda Polska vydala prohlášení, že všichni spisovatelé se z emigrace mohou vrátit bez postihu zpátky do vlasti a budou přijati. Mnoho z nich tuto eventualitu vážně promýšlelo, někteří se vrátili, hlavně z materiálních důvodů a kvůli čtenářům.

ZMĚNA HLÍDKY – ZMĚNA TAKTIKY

List otwarty do Partii – Jacek Kuroń, Karol Modzelewski, 1965.

Tímto dokumentem vchází na scénu nová generace. Dokument není příliš radikální, ale je to jediný projev svého druhu. Na základě tohoto dopisu byli autoři odsouzeni do vězení. V roce 1966 text vydal Giedroyc ve svém Literárním institutu.

Březen 1968 – studentské protesty ve Varšavě, byly potlačeny vládou, opozice nebyla dobře organizována. Adam Michnik byl členem skupiny studentů, vláda jim říkala *komandos*, objevovali se na oficiálních schůzích, pokládali nepříjemné otázky. Po studentských protestech dostal Michnik tři roky vězení; později navázala skupina spojení s českými disidenty z Charty 77; není je Michnik šéfredaktorem největšího polského deníku *Gazeta Wyborcza*.

1968 – v Československu Pražské jaro, nástup komunistů usilujících o přeměnu režimu směrem k demokracii (A. Dubček).

20. srpna 1968 invaze vojsk Varšavské smlouvy (SSSR, Polsko, NDR, Maďarsko, Bulharsko) do Československa. Dubček a spolupracovníci byli odvezeni k výslechům do Moskvy; *Kultura* vydala speciální číslo v češtině. V Československu pokračovaly masové protesty. (Jan Lukáš: Pražský deník – FOTOTORST)

V roce 1969 umírá Stempowski, Gombrowicz

1976 – Mieroszewski

Přibývají naopak další spolupracovníci, např. Sławomir Mrożek, Leopold Unger, Leszek Kołakowski (Głównie nurty marksizmu), Stefan Kisielewski ad.

Vlny nespokojenosti s oficiálním režimem byly v Polsku od počátku 70. let stále silnější. Giedroyc správně předpokládal, že je nutné, aby se různé společenské skupiny organizovaly ve svém odporu společně, velkou úlohu připisoval dělníkům.

SOLIDARNOŚĆ

Srpen 1980 – dělnické stávky, začíná působení *Solidarity*, zorganizované stávky inteligence a dělníků; otevřely se rozhovory stávkujících s vládou (Lech Wałęsa)

V té době v Literárním institutu začala vydávat své knihy nová generace spisovatelů, tzv. *Nowa Fala*, generace 1968. Jacek Bierezyn, Ryszard Krynicki, Stanisław Barańczak, Adam Zagajewski – dnes uznávaní básníci.

V *Kulturze* se objevují články komentující události v Polsku, redakce se např. neobává vstupu Sovětských vojsk, jak tomu bylo v Československu, SSSR nyní bojuje na jihu s Afganistanem. V Polsku se stává naléhavou reforma průmyslu a ekonomiky – návrhy na privatizaci podniků.

Giedroyc: „>*Solidarność*< była zrywem o ogromnym znaczeniu, nie waham się powiedzieć – o znaczeniu światowym. Problematyka socjalna była wtedy w ślepych zaułku i wszystkim, od związków zawodowych na Zachodzie aż do Ameryki Południowej, >*Solidarność*< wydawała się jakimś nowym światłem” Autobiografia

13. prosince 1981 byl v Polsku vyhlášen vojenský stav. Jako zástěrka bylo uvedeno, že je to menší zlo než sovětská intervence; vojenský stav měl zničit *Solidaritu*.

Kultura se snažila pro *Solidaritu* vypracovat program přizpůsobený novým podmínkám. 1983 – konec vojenského stavu.

Stanoviska katolické církve byly dvě: jedna frakce se angažovala pro *Solidaritu*, demaskovala komunistické lži; druhá byla ochotna s komunistickou vládou spolupracovat nebo deklarovala apolitičnost církve – hypokryzja.

V roce 1983 přijel do Polska podruhé Jan Pavel II. a podpořil *Solidaritu*.

V 80. a 90. letech začala v *Kulturze* dominovat problematika politická, literatura, kritika a umění ustupovaly na vedlejší plán.

KULTURA A KONSPIRACE

V Polsku od konce 70. let začalo vznikat mnoho neoficiálních (podzemních) tiskáren, které rozšiřovaly texty a knihy zakázané oficiálně. Hodně z nich bylo přetisky z *Kultury* (články i celé knihy, např. Czesław Miłosz vyšel takto třiadvacetkrát). *Giedroyc* podporoval různé „neoficiální“ aktivity, např. *Tygodnik Mazowsze*, který se stal nejvýznamnějším orgánem *Solidarności*, vycházel od počátku vojenského stavu do svobodných voleb v roce 1989, *Giedroyc* posílal každý měsíc peníze na jeho provoz 1000 dolarů; týdeník dosáhl nákladu 80 tisíc exemplářů.

Peníze na tyto aktivity nedodávali pouze čtenáři *Kultury*, ale – díky značné autoritě emigračního časopisu – i mnohé mezinárodní instituce (např. Polonia Amerykańska). Pomáhal i knihovnám, menším vydavatelstvím, jiným časopisům.

Jak sám říká: „*Jeżeli mam jakiś talent, to jest to talent reżysera i umiejętność dobierania tematów i ludzi.*”

Po amnestii vězňů v roce 1986 začaly spontánně vznikat v celé zemi oblastní organizace *Solidarności*. V roce 1988 znovu propukla vlna protestů a stávek, *Kultura* však tentokrát zachovávala odstup: „*widzę, że wszędzie się mówi o liberalizacji a zapomina o niepodległości*”

Kultura působila dál i po svobodných volbách v roce 1989, vytýkala nepřipravenost politikům, navazování přílišné spolupráce s komunisty. Komunisté v Polsku se – na rozdíl do českých – reformovali v levicovou sílu.

Giedroyc obdržel několik čestných doktorátů, příští rok, tj. 2006 má být v Polsku rokem vyhlášeným na jeho počest (tento je Gombrowiczův), dostal čestné litevské občanství. V roce 2000 Giedroyc umírá.

Dům *Kultury* nyní spravuje nadace *Instytutu Literackiego.*, materiály dává na internet a provozuje popularizační činnost.

O Giedroycovi a časopisu *Kultura* už vznikl několik knih a další se chystají, např. životopis.